

Савчук Р. О. – магістрант V курсу спеціальності «Економіка»

СНУ імені Лесі Українки

Стрішенець О. М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аналітичної економіки

та природокористування

СНУ імені Лесі Українки

Класифікація товарних бірж України

Постановка проблеми. Перехід економіки України до ринкових відносин супроводжується кардинальними змінами, особливо в сфері обігу. Одним з основних елементів сфери обігу ринкової економіки є біржі. Розвиток біржової торгівлі протягом тривалого періоду призвів до появи великого різноманіття видів товарних бірж. Щоб краще розуміти особливості функціонування та призначення бірж слід розглянути їх суть через класифікацію.

Мета дослідження полягає в аналізі класифікації та діяльності товарних бірж України, визначення їх місця в національній економіці.

Результати дослідження. Біржі, що входять в сучасну систему ринку, сприяють безперервності процесів розширеного відтворення і прискорення кругообігу суспільного продукту [2]. На сьогодні класифікація бірж є зображена на рис.1

Класифікація товарних бірж

| Класифікаційна ознака | Види бірж |
|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Вид біржового товару | Товарні Товарно – сировинні Фондові Валютні |
| Принцип організації (роль держави у створенні бірж) | Публічно - правові (державні) Приватноправові (приватні) Змішані |
| Організаційно - правова форма | Акціонерні товариства (відкритого і закритого типу) Товариства з обмеженою відповідальністю Інші організаційно – правові форми |
| Форма участі відвідувачів у біржових торгах | Закриті Відкриті Ідеально відкриті Відкриті змішаного типу |

| | |
|-----------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| Номенклатура товарів, що є об'єктом біржового торгу | Універсальні Спеціалізовані Вузькоспеціалізовані |
| Вид біржових угод | Біржі наявного товару Ф'ючерсні біржі Опціоні біржі Змішані біржі |
| Місце і роль у світовій торгівлі | Міжнародні Національні |
| Місце та географія торгівлі (сфера діяльності) | Центральні Міжрегіональні Регіональні (локальні) |

Рис. 1

Особливості біржової діяльності розглянуто в основних та допоміжних функціях. До **основних функцій** бірж належать:

1. концентрація попиту та пропозиції в одному місці;
2. формування ринкових цін на основі співвідношення попиту та пропозиції;
3. регулювання оптового товарообігу на основі ринкових законів;
4. зближення продавців і покупців у просторі й часі;
5. боротьба проти монополізму на товарному ринку;
6. прискорення товарообігу з урахуванням світового поділу праці;
7. кваліфіковане посередництво між продавцями й покупцями;
8. інформаційне забезпечення учасників товарних ринків.

Допоміжні функції формуються залежно від ступеня розвитку ринкових відносин у країні та рівня державно-правового регулювання біржової діяльності. До допоміжних функцій насамперед зараховують:

1. стандартизацію біржових контрактів (стандартизацію вимог до якісних характеристик біржових товарів, розмірів партії активу, який лежить в основі контракту, розробку єдиних вимог до розрахунків за біржовими угодами) ;
2. арбітраж між учасниками біржових угод (вирішення спірних питань за укладеними біржовими угодами в ході біржових торгів);
3. розрахункові операції;
4. різноманітні послуги клієнтам;
5. формування державного й місцевого бюджетів [3].

Важливою характеристикою біржового ринку виступає міра його структурованості та співвідношення спотового та строкового ринку.

Біржова торгівля, продукція, товарами в Україні представлена в основному спотовим ринком (укладання угод на реальний товар з негайною поставкою).

Висновки: Відсутність у структурі вітчизняного біржового обороту товарних деривативів (ф'ючерсних контрактів та опціонів) свідчить, що на сучасному етапі товарні біржі в Україні практично не виконують цінової та стабілізаційної функції. Крім низьких обсягів товарообігу на біржі та наявності в структурі небіржових товарів, існує проблем законодавчої неврегульованості операцій з похідними цінними паперами [4]. На сьогодні склалася ситуація, за якої в чинних законодавчих актах і регулюючих положеннях присутні протиріччя, у тому числі й із загальнопринятою у світі практикою визначення похідних інструментів. Такий стан законодавчої та правової бази призводить до неможливості використання товарних деривативів в Україні за їхнім безпосереднім призначенням [1]. Аналіз стану біржового ринку України свідчить про сприятливі передумови його розвитку, які дозволятимуть стверджувати про наявність сприятливих передумов виходу з економічної кризи та подальшого його розвитку з позитивною динамікою зростання обсягів біржової торгівлі за форвардними та ф'ючерсними угодами з використанням переваг зарубіжного досвіду біржової торгівлі.

Джерела та література

1. Павлов К. В. Стан та перспективи інвестиційного розвитку м. Луцьк / К.В, Павлов, М. О. Величко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки серія «Економічні науки». – 2011. – № 22(№ 219). – С. 25–30.
2. Савченко В. Д. Організація біржової діяльності: Навч. посіб. / В. Д. Савченко. – 3-е вид., доп. і перероб. – ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2004. – 460 с.
3. Солодкий М. О Біржовий ринок: [навч посібник для студ. вищ. навч. закл.] /М.О.Солодкий. – К. : Аграрна освіта, 2010. – С. 124–140.
4. Стрішенець О.М. Економічна теорія: [навч посібник для студ. вищ. навч. закл.] О. М. Стрішенець, Л. В. Єліссєєва, В. У. Ліщук. – Луцьк: СНУ ім.Лесі Українки, 2014. – 200с.